

**Міністерство освіти і науки України
Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»**

Кафедра української мови та літератури

«ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА»
(назва дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Освітньої програми:

Середня освіта (Українська мова і література)

Рівня вищої освіти:

першого (бакалаврського)

на здобуття освітнього ступеню:

бакалавра

за спеціальністю:

014 Середня освіта (українська мова і література)

галузі знань:

01 Освіта / Педагогіка

Робоча програма: Вступ до мовознавства
галузі знань 01 Освіта/ Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і
література).
3 вересня 2019 р. _____ с.

Розробник: к.пед.н., ст. в. Шкабаріна М.А.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри української мови та літератури

Протокол № 1 від 4 вересня 2019 року.

Завідувач кафедри _____ проф. Назарець В.М.
(підпис)

4 вересня 2019 року

Гарант освітньої програми _____ доц. Груба Т.Л.
(підпис)

4 вересня 2019 року

Схвалено навчально-методичною комісією історико-філологічного факультету

Протокол № 1 від 5 вересня 2019 року

5 вересня 2019 року Голова _____ проф. Назарець В. М.
(підпис)

1. Вступ

Вид дисципліни	Базова
Мова викладання, навчання, оцінювання	Українська
Викладач	Шкабаріна М. А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
Контактна інформація (телефон, електронна адреса)	shkabarina@ukr.net
Місце та час проведення консультацій	п'ятниця, 13.00, аудиторія 1211
Курс	1
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	3
Загальна кількість годин	90
Форма підсумкового контролю	екзамен

Анотація навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна «Вступ до мовознавства» вивчається студентами спеціальності 014 Середня освіта (українська мова і література) упродовж першого семестру.

Курс «Вступ до мовознавства» – пропедевтичний курс. Він закладає основи лінгвістичної підготовки студентів зі спеціальності Середня освіта (українська мова і література). Курс знайомить з найважливішими проблемами мовознавства, основними лінгвістичними поняттями і термінами, формує у студентів наукове розуміння сутності мови як суспільного явища, закономірностей її розвитку і функціонування, розуміння властивих мові структурних одиниць і характеру зв'язків між ними. У процесі вивчення курсу студенти отримують знання основних проблем мовознавства – про мову як знакову систему, походження і розвиток мови, функціонування мови на сучасному етапі розвитку суспільства, зв'язок мови з мисленням, класифікації мов. Здобувачі мають теоретично і практично засвоїти питання фонетики і фонології, лексикології, морфеміки і словотвору, граматики. Ці знання необхідні для майбутнього вчителя-словесника не тільки для його фахової підготовки, а й для піднесення методичного рівня викладання курсу мови у школі.

Мета навчальної дисципліни – допомогти студентам оволодіти основами мовознавства, ознайомити з основними поняттями і термінами, якими воно оперує, тим самим підготувати першокурсників до систематичного поглибленого наукового вивчення конкретної мови, виробити вміння самостійно аналізувати мовний матеріал.

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною

Навчальні компетентності

Під час лекційних та практичних занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти, майбутні вчителі української мови та літератури, *набувають таких програмних компетентностей*.

ПК-1 Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови і літератури, іноземної мови, історії в практиці навчання української мови і літератури, іноземної мови, історії у закладах середньої освіти (рівень базової середньої освіти).

ПК-2 Здатність адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції в процесі фахової та міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах.

Програмні результати навчання

Опанувавши дисципліну «Вступ до мовознавства», студенти повинні досягти таких *програмних результатів навчання*:

РН-1 Знає сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української мови та літератури, іноземної мови, історії мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності, провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні.

РН-6 Має творчо-критичне мислення, творчо використовує різні теорії й досвід (український, закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Мовознавчі теорії. Мови світу, їхня класифікація та походження. Структура і система мови

Тема 1. Предмет, завдання і методи науки про мову.

- 1.1. Мовознавство як наука про мову. Загальне і часткове мовознавство.
- 1.2. Дослідні методи мовознавства.
- 1.3. Зв'язок мовознавства з іншими науками.

Література:

Основна [1-4, 6-17, 20, 21];

Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].

Тема 2. Природа, сутність, функції мови

- 2.1. Природа і сутність мови
- 2.2. Функції мови
- 2.3. Мова як знакова система

Література:

Основна [1-4, 6-17, 20, 21];

Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].

**Тема 3. Мова і мовлення. Мова і мислення. Мова і суспільство.
Структура мови**

- 3.1. Взаємозв'язок мови і мовлення.
- 3.2. Структура мови
- 3.3. Мова і мислення
- 3.4. Суспільна природа мови

Література:

Основна [1-4, 6-18, 20, 21];

Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].

Тема 4. Походження і розвиток мови

- 4.1. Проблема походження мови.
- 4.2. Гіпотези походження мови:

Література:

Основна [1-4, 6-17, 20, 21];

Додаткова [1-4, 6, 8-11, 13, 14].

Тема 5. Закономірності розвитку мов.

- 5.1. Зовнішні і внутрішні причини розвитку мови.
- 5.2. Диференціація та інтеграція мов.
- 5.3. Субстрат і суперстрат.

Література:

Основна [1-4, 6-17, 20, 21];

Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].

Тема 6. Мови світу. Їх вивчення та генеалогічна класифікація

- 6.1. Загальна характеристика мов світу.
- 6.2. Генеалогічна класифікація мов.

Література:

Основна [1-4, 6-18, 20, 21];

Додаткова [5, 7, 12].

Тема 7. Фонетика як лінгвістична дисципліна. Творення звуків.

- 7.1. Звуки мови, їх вивчення і класифікація Фонетика як лінгвістична дисципліна.
- 7.2. Три аспекти вивчення звуків.
- 7.3. Класифікація фонем.
- 7.4. Голосні звуки
- 7.5. Приголосні звуки

Література:

Основна [1-4, 6-17, 19-21];

Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].

Тема 8. Фонетичні процеси. Лінгвістичний (функціональний) аспект у вивченні звуків

- 8.1. Позиційні зміни.
- 8.2. Комбінаторні зміни звуків
- 8.3. Транскрипція і транслітерація

8.4. Поняття фонemi

Література:

Основна [1-4, 6-17, 19-21];

Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].

Тема 9. Лексика та лексикографія.

9.1. Слово та його значення. Лексикологія. Розділи лексикології. Слово як одиниця мови. Слово і лексема. Значення слова

9.2. Лексико-семантичні категорії (Полісемія, Омонімія, Синонімія, Антонімія)

9.3. Словниковий склад мови

9.4. Історичні зміни словникового складу мови

9.5. Фразеологія

9.6. Лексикографія

Література:

Основна [1-4, 6-17, 19- 21];

Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].

Тема 10. Граматика як учення про граматичну будову мови.

10.1. Граматичне значення

10.2. Граматичні категорії

10.3. Лексико-граматичні розряди (категорії)

Література:

Основна [1-4, 6-17, 19- 21];

Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].

Тема 11. Морфема і словоформа.

11.1. Поняття морфеми

11.2. Види морфем

11.3. Морфеміка

11.4. Граматична форма слова

Література:

Основна [1-5, 6-17, 19- 21];

Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].

Тема 12. Словосполучення і речення.

12.1. Поняття словосполучення.

12.2. Типи словосполучень

12.3. Синтаксичні зв'язки слів

12.4. Речення та його ознаки

12.5. Актуальне членування речення

Література:

Основна [1-4, 6-17, 19- 21];

Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, лабораторні, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою.

Відповідно до Положення «Про порядок оцінювання навчальних

досягнень студентів в умовах ECTS», контрольні заходи включають:

– поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських, лабораторних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит / залік – 35 балів);

– підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену/заліку, відповідно до графіку навчального процесу (максимальна сума – 40 балів).

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів.

Оцінювання знань студента під час семінарських, практичних і лабораторних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

– розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;

– ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

– вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді проблемних ситуацій, розв'язанні задач;

– логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки;

– здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань;

– вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання;

– застосування аналітичних підходів;

– якість і чіткість викладення міркувань;

– логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми;

– самостійність виконання роботи;

– грамотність подачі матеріалу;

– використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ;

– оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є:

– глибина і міцність знань, рівень мислення;

– вміння систематизувати знання за окремими темами;

– вміння робити обґрунтовані висновки;

– володіння категорійним апаратом;

– навички і прийоми виконання практичних завдань;

– вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку;

– самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Критеріями оцінювання есе є:

- здатність проводити критичне та незалежне оцінювання певних проблемних питань;
- вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання;
- застосування аналітичних підходів;
- якість і чіткість викладення міркувань;
- логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми;
- самостійність виконання роботи;
- грамотність подачі матеріалу;
- використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Критеріями оцінювання індивідуального завдання є:

- відповідність технічним вимогам до індивідуального завдання;
- оригінальність концепції проекту;
- нові креативні вирішення сформульованої проблеми;
- вміння впевнено довести результати, що були отримані в результаті виконання індивідуального завдання;
- наявність якісної презентації без помилок;
- оцінка, яку надала навчальна група під час захисту роботи.
-

«Студенту на замітку»

Завдання для відпрацювання пропущених занять і невиконаних завдань

Назва теми	Зміст завдання для відпрацювання пропущених занять і невиконаних завдань	Форми контролю	Література	К-ть балів
Змістовий модуль 1. Мовознавчі теорії. Мови світу, їхня класифікація та походження. Структура і система мови				
Тема 1. Предмет, завдання і методи науки про мову.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат.	<i>Основна [1-4, 6-17, 20, 21]; Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].</i>	4,5
Тема 2. Природа, сутність, функції мови	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат.	<i>Основна [1-4, 6-17, 20, 21]; Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].</i>	4,5
Тема 3. Мова і мовлення. Мова і мислення. Мова і суспільство. Структура мови	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат.	<i>Основна [1-4, 6-18, 20, 21]; Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].</i>	4,5
Тема 4. Походження і розвиток мови	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат.	<i>Основна [1-4, 6-17, 20, 21]; Додаткова [1-4, 6, 8-11, 13, 14].</i>	4
Тема 5. Закономірності розвитку	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до	Експрес опитування, підготовка мультимедійних	<i>Основна [1-4, 6-17, 20, 21].</i>	4

мов.	практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат.	<i>Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].</i>	
Тема 6. Мови світу. Їх вивчення та генеалогічна класифікація	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат.	<i>Основна [1-4, 6-18, 20, 21]; Додаткова [5, 7, 12].</i>	7,5
Тема 7. Фонетика як лінгвістична дисципліна. Творення звуків.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат, виконання вправ	<i>Основна [1-4, 6-17, 19- 21]; Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].</i>	4,5
Тема 8. Фонетичні процеси. Лінгвістичний (функціональний) аспект у вивченні звуків	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат, виконання вправ	<i>Основна [1-4, 6-17, 19-21]; Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].</i>	5
Тема 9. Лексика та лексикографія.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат, виконання вправ	<i>Основна [1-4, 6-17, 19- 21]; Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].</i>	6,5
Тема 10. Граматика як учення про граматичну будову мови.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат. Виконання вправ	<i>Основна [1-4, 6-17, 19- 21]; Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].</i>	6
Тема 11. Морфема і словоформа.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат, виконання вправ	<i>Основна [1-5, 6-17, 19- 21]; Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].</i>	4,5
Тема 12. Словосполучення і речення.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат, виконання вправ	<i>Основна [1-4, 6-17, 19- 21]; Додаткова [1-2, 4, 6-11, 13-14].</i>	4,5

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену / заліку, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів).

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену / заліку, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою.

студентів та рекомендації щодо їх оцінювання

Складові навчальної роботи	Максимальні бали за одне заняття (завдання)
1. Робота на лекціях	1
2. Усна відповідь, доповнення, робота в аудиторії	3
3. Виконання і захист практичних (лабораторних) робіт	5
4. Поточна контрольна робота	15
5. Презентація та захист індивідуальної роботи	20
6. Есе на задану тему	10

Розподіл балів, які отримують студенти під час вивчення дисципліни «Вступ до мовознавства»

Поточне тестування та самостійна робота												Підсумковий контроль (екзамен)	Сума
Змістовий модуль №1													
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	40	100
4,5	4,5	4,5	4	4	7,5	4,5	5	6,5	6	4,5	4,5		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

5. Рекомендована література

Основна

1. Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства : короткий нарис : навч. посібник. Київ : Вища школа, 2006. 143 с.
2. Білецький А. О. Про мову і мовознавство : навч. посібник. Київ : АртЕк, 1996. 223 с.
3. Вступ до мовознавства : підручник / І. О. Голубовська, С. М. Лучканин, В. Ф. Чемес та ін. ; за ред. І. О. Голубовської. Київ : ВЦ «Академія», 2016. 320 с.
4. Вусик Г. Л. Вступ до мовознавства : навч. посібник для студ. ВНЗ / Ганна Вусик ; Бердян. держ. пед. ун-т, Ін-т філол. Донецьк : Ноулідж, Донец. від-ня, 2010. 358 с.
5. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 336 с.
6. Дорошенко С. І. Загальне мовознавство : навч. посібник. Київ : Центр навч. літератури, 2006. 288 с.
7. Дрогомирецький П. П., Пена Л. І. Вступ до мовознавства : навчальна література

8. Дубічинський В. В. Лексикографія : навч.-метод. Посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2012. 68 с.
9. Дубічинський В. В. Основи загального та прикладного мовознавства : навч. посіб. Х. : Мадрид, 2016. 220 с.
10. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 336 с.
11. Копач О. И. Введение в языкознание : учебно-методический комплекс. Минск, 2011. –216 с.
12. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 368 с.
13. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2003. 464 с.
14. Крайчинська Г. В. Навчальні матеріали до курсу «Вступ до мовознавства» : метод. рекомендації для студентів I курсу бакалаврату напряму «Філологія» спеціальності «Англійська мова та література». Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2013. 110 с.
15. Левицький А. Е., Сингаївська А. В., Славова Л. Л.. Вступ до мовознавства : навч. посібник. Київ : Центр навч. літератури, 2006. 104 с.
16. Монжалей Т. К. Вступ до мовознавства : навч. посібник. Суми : Університетська книга, 2011. 184 с.
17. Петровська С. С. Вступ до мовознавства : навч.-метод. комплекс : для студ. ф-ту інозем. філології. – У 3-х ч. [4-е вид., випр. і доп.] Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2016. – Ч. 1. – 155 с.
18. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми: підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
19. Скаб М. С. Вступ до мовознавства. Практикум : навч. посібник. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2012. 103 с.
20. Тищенко К. Основи мовознавства : системний підручник. Київ : ВПЦ «Київський ун-т», 2007. 308 с.
21. Ющук І. П. Вступ до мовознавства. К. : Рута, 2000. 128 с.

Допоміжна література

1. Алефиренко Н. Ф. Теория языка : вводный курс : учеб. Пособие. Москва : ИЦ «Академия», 2004. 368 с.
2. Баранникова Л. И. Введение в языкознание : учебное пособие. Москва: КД «Либроком», 2010. 392 с.
3. Бурлак С. А. Происхождение языка : факты, исследования, гипотезы. Москва : Cognus, 2011. 462 с.
4. Вендина Т. И. Введение в языкознание : пособие. Москва : Высшая школа, 2008. 391 с.
5. Воробйова І. А. Основи лінгвокраїнознавства : навч. посібник. Київ : ВД «Слово», 2014. 272 с.
6. Герета Н. М., Торчинський М.М. Вступ до мовознавства. Київ : Товар
7. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу. К. : Логос, 2004. 284 с.
8. Горох Г. В. Вступ до мовознавства : навч.-метод. посібн.

Кам'янець-Подільський : Абетка, 2002. 76 с.

9. Гречко В. А. Теория языкознания. Москва : Высшая школа, 2003. 375 с.

10. Зеленько А. С. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних вчень. Аспекти, методи, прийоми та процедури вивчення мови : посібник. 2002. 283 с.

11. Мазуркевич Л. В. Вступ до мовознавства. Київ : Вид-во НАУ, 2002. 40 с.

12. Мельников Г. П. Системная типология языков : Принципы. Методы. Модели. Москва : Наука, 2003. 395 с.

13. Реформатский А. А. Введение в языковедение : ученик. Москва : Аспект Пресс, 2006. 536 с.

14. Харченко С. В. Вступ до мовознавства. Київ : Вид-во НАУ, 2004. 40 с.

6. Інформаційні ресурси Електронні ресурси

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с. URL: <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/>

2. Українська мова. Енциклопедія / Редкол. : В. М. Русанівський, О. О.

Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ : Укр. енциклопедія, 2000. 752 с. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>

3. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 368 с. URL: https://pidruchniki.com/1222090548043/dokumentoznavstvo/vstup_do_movoznavstva

4. Левицький А. Е. Вступ до мовознавства: навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 104 с.
URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk686575.pdf>

5. Ющук І. П. Вступ до мовознавства : навч. посібник. Київ : Рута, 2000. 128 с. URL: <http://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=8821>